

майбутніх фахівців туристичної та географічної сфери. Вони сприяють не лише поглибленню знань студентів, а й розвитку практичних умінь, необхідних для дослідження, оцінювання та популяризації рекреаційних ресурсів. Системна робота з базами практик формує в студентів активну громадянську позицію, любов до рідного краю та усвідомлення важливості збереження природної й культурної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Значення практичної підготовки для фаховості випускника географічного факультету науково-практичний семінар, присвячений 30-ти річчю географічного стаціонару у с. Дзвенигород Борщівського району. Програма семінару // Тернопіль, 3-4 жовтня 2015 р. – ТНПУ, 4 с.
2. Практики. Кафедра географії та менеджменту туризму Чернівецького національного університету. URL: <https://geotour.chnu.edu.ua/navchannia/praktychna-pidhotovka/praktyky/> (дата звернення 27.10.2025).

Іван КАПЛУН

*керівник виробничої практики
ТНПУ ім. В. Гнатюка*

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ПОЛЬОВИХ ПРАКТИК (НА ПРИКЛАДІ ОКОЛИЦЬ с. ДУБІВЦІ, ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО Р-НУ)

Чітко виражена орографічно з різноманітними геоморфологічними об'єктами, добре заліснена частина Товтрової гряди з розгалуженою гідросіткою та специфічним набором прикладів антропогенних перетворень разом із незначною віддаленістю від вишу, може стати дієвою альтернативою для проведення польових практик студентам географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Потенціал території може бути використаний для проведення практик на всіх напрямках підготовки, представлених на факультеті. Околиці с. Дубівці Тернопільського р-ну (рис. 1) жодним чином не конкурують із територією Дністровського геостационару з його особливостями та певною унікальністю. Проте в деяких ситуаціях (малокомплектні групи, частина студентів з особливими потребами, мала тривалість практики чи розділу, практики у студентів-заочників, інші сучасні виклики тощо) виникають певні труднощі із повноцінним проведенням практик як на геостационарі в с. Дзвенигород так і по заздалегідь запланованих маршрутах.

Враховуючи відсутність побутової інфраструктури і зважаючи на незначну віддаленість та, відповідно, вартість проїзду, практику в околицях с. Дубівці можна проводити як у формі одноденних екскурсій

так і кількадечних поїздок чи радіальних маршрутів. Врахувавши специфіку конкретної практики та інші фактори, для перебування студентів може бути розбите наметове містечко або є можливість використати приміщення та матеріальну базу місцевої школи.

Рис 1. Фрагмент території в околицях с. Дубівці Тернопільського р-ну

Географічний факультет ТНПУ ім. В. Гнатюка надає досить широкий спектр освітніх програм з якими можна ознайомитися на сайті університету [1]. Тут представлені напрямки підготовки географічного, екологічного та туризмознавчого профілю. Практична підготовка на факультеті має неабияке значення, про що свідчать і досить потужний перелік видів практик, розроблені та апробовані маршрути та якісно підготовлений кадровий склад для їх проведення.

Повний перелік видів практик, їх тривалість та основні завдання зібрані у методичних матеріалах, що вийшов у друк до 25-ти річчя факультету, де, зокрема, відзначено надзвичайну важливість у підготовці майбутніх фахівців польових практик для освітніх програм «Географія» та «Середня освіта (Географія)» [2, с. 5-48].

В рамках проходження польової практики з геології, геоморфології, гідрології та метеорології представлена територія дає змогу виконати чимало завдань, передбачених програмою практики. Зокрема, розділ з геології можна провести відвідавши кар'єри, що знаходяться в околицях Дубівцях так і в сусідніх населених пунктах таких як

с. Доброводи, с. Зарубинці та с. Старий Збараж. Це дасть змогу освоїти основні методи геологічних досліджень: метод польових досліджень та метод узагальнень, що ґрунтується на конкретному фактичному матеріалі. Для розділу з геоморфології є можливість вивчати рельєфоутворюючі процеси та провести описи різних форм рельєфу таких як пагорби горбогірного пасма, яри, балки, річкові долини та інших, що частково видно на рис. 2. Для виконання завдань розділу з гідрології в околицях с. Дубівці є всі умови. Як видно з фото 1, північно-східна окраїна села – це повноцінна річкова долина з річковою системою з основною річкою Гніздиною (в сучасних картах використовується скопійована її назва з польських карт «Гніздечна»), з правою і лівою притоками, з джерелами та меандрами. Крім того є можливість відвідати і описати карстове джерело з наявними карстовими лійками різних розмірів, побачити добре збережену старицю, що знаходиться за 2 кілометри на Північ від села, недалеко від с. Чумалі та став, що на південно-східній околиці с. Дубівці. Розділ з метеорології та кліматології здобувачі освіти мають можливість провести здійснюючи мікрокліматичні спостереження, серед яких: показники хмарності, сили та напрямку вітру, наявності та інтенсивності опадів, опис властивостей підстилаючої поверхні тощо.

Рис 2. Краєвид північної околиці с. Дубівці Тернопільського р-ну

Польова практика з ґрунтознавства, топографії та сезонних спостережень в природі також може бути якісно проведена в околицях с. Дубівці. Так, при виконанні завдань розділу з ґрунтознавства є

можливість зробити та описати ґрунтові розрізи в підніжжях Товтрової гряди, на схилах та на вершинах. Для порівняння можна описати кілька шурфів в межах річкової долини. На даній території є також можливість провести ґрунтові дослідження в межах лучної частини та в лісі. Місцеві ґрунти, враховуючи особливість корінної породи, мають чітко виражені карбонатні горизонти, що проявляються на різних глибинах в залежності від елементу рельєфу. В межах даної території є можливість описати також надмірно зволожені, болотні ґрунти. Як видно з рис. 1 і рис. 2, для топографічного розділу дана територія підходить ідеально. Тут можна проводити різні види топографічного знімання, будувати профілі, будувати плани місцевості, вимірювати кути і перевищення, навчатися вести польову документацію тощо. Очевидно, що вести сезонні спостереження надзвичайно зручно на вказаній території, зважаючи на віддаленість від міста (15 км). Це дає можливість один раз в сезон (восени, взимку та весною) приїжджати сюди для проведення опису та досліджень. Є змога спостерігати за змінами режиму клімату в різні сезони, відповідно до завдань визначених програмою практики.

Польова практика з ландшафтознавства та краєзнавства може відбуватися також повноцінно, оскільки для цього на даній території є достатньо відповідних умов. Для ландшафтознавчого розділу студентам-практикантам можна продемонструвати природні ландшафтні комплекси різних морфологічних рівнів. Також тут представлені антропогенні (або природно-виробничі) ландшафти, що зазнали значних змін під впливом господарської діяльності людини, такі як агроландшафти, промислові та селітебні ландшафти. З цією метою можна скласти відповідний маршрут або організовувати кількадевні радіальні маршрути. Краєзнавчий розділ польової практики може бути реалізований зважаючи на історичні аспекти даної місцевості, особливо м. Збараж, що знаходиться на відстані 8 км від Дубівців та чимало історичної і краєзнавчої літератури про дану місцевість та місцеве населення. Для прикладу, здобувачів освіти може зацікавити інформація про відомий колись Відпустовий центр з чудодійним образом Матері Божої, що знаходиться в церкві с. Чумалі.

Очевидно, що місце для якісного проведення польових практик студентів-географів існує чимало. Всі вони унікальні по своєму та дають змогу закріпити отримані знання та здобути потрібні в подальшій роботі професійні навички. Технічні засоби, що постійно вдосконалюються та нові, що появляються, потрібно повноцінно використовувати для виконання всіх завдань практики, передбачених нормативними документами.

Список використаних джерел:

1. Освітні програми. URL: <https://tnpu.edu.ua/geograf-chniy-fakultet.php>.
2. Каплун І. Г. Навчальні, польові та виробничі практики географічного факультету тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (методичні матеріали). Тернопіль: Вектор. 2015. 86 с.

Ігор КУЗИК

*доктор філософії (PhD) з наук про Землю,
доцент кафедри геоєкології та гідрології
ТНПУ ім. В. Гнатюка*

Володимир ЦАРИК

*асистент кафедри географії та методики її навчання
ТНПУ ім. В. Гнатюка*

НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ ДОСЛІДЖЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИКООРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ГІДРОЛОГІЯ»

Сучасні вимоги до освітнього процесу закладів вищої освіти зумовлюють необхідність застосування практикоорієнтованого навчання, задля реалізації практичної складової підготовки здобувачів вищої освіти. Навчання через дослідження, на освітніх програмах практичного спрямування є не просто вимогою часу, а нормою підготовки сучасного фахівця природничого чи технічного напрямків. Тому проведення польових практик, лабораторних та експедиційних досліджень під час підготовки здобувачів освітньої програми «Гідрологія» у ТНПУ ім. В. Гнатюка, є нормативною вимогою організації освітнього процесу в університеті.

За останні 5 років підготовки здобувачів спеціальності Науки про Землю, освітня програма «Гідрологія» викладачами кафедри геоєкології та гідрології разом із студентами було проведено близько 10 експедиційних досліджень малих річок Тернопільської області, ставків та водосховищ регіону. За результатами таких досліджень захищено 6 магістерських, 8 кваліфікаційних та понад 20 курсових робіт; опубліковано колективну монографію: «Природокористування та охорона природи у басейнах малих річок» [4], дві статті фахових виданнях категорії А та близько 18 статей у фахових виданнях категорії Б.

У листопаді 2021 року Любомир Царик, Ігор Кузик та Юрій Мельник провели експедиційне дослідження басейну річки Нічлавка – правої притоки річки Нічлава (рис. 1). Дослідження проводили в межах Копичинецької територіальної громади. За результатами експедиції виявлено не відповідність витоку річки із даними зазначеними у